

Dobru je uništila HE Lešće, Koranu će izlomiti s 5 brana, svaki od 93 slapa na Mrežnici imat će malu hidroelektranu, a Kupa...

Korana će od Karlovca do Slunja biti izlomljena s pet brana. Na svakome od 93 mrežnička slapa od Slunja do Karlovca bit će barem jedna protočna mala hidroelektrana. Ako se realizira planirana elektrana Brodarci u kumulativnom utjecaju s nedavno sagrađenom hidroelektranom Ilovac te sto godina postojećom Munjarom u Ozlju, doći će do nestanka više od 50 posto vrsta riba u Kupi.

Ovako bi, kaže nam to Denis Frančišković iz Ekološkog društva Pan, u bliskoj budućnosti mogle izgledati rijeke u Karlovačkoj županiji ako se ostvari najcrnji scenarij.

Ovo možda izgleda kao situacija “što bi bilo kad bi bilo”, ali samo na prvi pogled, jer prostornoplanska dokumentacija za obale karlovačkih rijeka predviđa, odnosno dozvoljava, upravo to. Namjerno u prethodnim rečenicama nismo spomenuli rijeku Dobru jer njoj više ne prijete opasnost od devastiranja. Ona je uništena otkako je 1. rujna 2010. godine u rad puštena Hidroelektrana Lešće. Ovo je ujedno i jedino oko čega se slažu svi naši sugovornici, eko aktivisti, struka, čak i politika, koja je taj projekt i progurala, pa i vlasnik HEP, koji priznaje štetu.

Prazne priče

Riječi župana Ivana Vučića s puštanja u promet Lešća kao da još odzvanjaju kanjonom ubijene Dobre.

“Stanovništvo ovog kraja je sretno i ponosno što ima ovaj hidropotencijal. Rekao sam mještanima, imali ste lijep kanjon, ali imat ćete još ljepše jezero. Cijene nekretnina narast će za 30 posto i sad se ona djeca koja su otišla vraćaju i obnavljaju kuće. Gospođo predsjednice, ministri, nemojmo čekati još 50 godina za novu hidrelekttranu jer imamo još hidropotencijala na Korani, Kupi, Dobri” – govorio je ushićeno Vučić tadašnjoj premijerki i svojoj stanačkoj šefici Jadranki Kosor.

Od toga nije prošlo ni 13 mjeseci, a isti čovjek formirao je Radnu skupinu za saniranje štetnih posljedica od rada HE Lešće. Puštanjem vode iz akumulacijskog jezera nastajali bi vodeni valovi od dva metra, koji bi, osim ugrožavanja kupača, poplavljali polja, razvaljivali obale i dno rijeke. Radna skupina prestala je s radom 2013. godine jer je tada prestao jedan politički mandat, tako nam je rekao glasnogovornik Županije Bernardo Pahor, a funkcije Radne skupine preuzeli su predstavnici HEP-a i Hrvatskih voda, koji su evidentirali štete te su provodili “daljnje aktivnosti oko njihove sanacije i poboljšanja stanja u smislu sprečavanja

mogućih daljnjih negativnih učinaka”.

“Šteta je nastala odmah pri ugovaranju projekta jer je tijekom gradnje poskupio sa 60 milijuna na 100 milijuna eura. Projekt je realiziran na temelju studije utjecaja na okoliš iz 1980. godine. Prodali su slatku priču lokalnoj zajednici, o turizmu na jezeru, zapošljavanju ljudi, porastu cijena nekretnina. Sve što su dobili bila je pristupna cesta od 200 metara do centrale i repertitor za telefoniju. Izgubili su sve ostalo, prvenstveno Dobru. Cijena zemljišta je drastično pala, jer danas ljudi bježe glavom bez obzira s Dobre” – kaže Denis Frančišković iz Eko Pana.

“Velike akumulacije na našem podneblju nisu podobne za neke velike ribe, a ispod 20 metara nema ničega jer dno nije oksigenirano, kako je to u prirodnim jezerima. Kada puste vodu, ona je muljevita, hladna i smrdi te riba ne može opstati ni u donjem toku. Množe se samo invazivne vrste, a sve endemske izumiru. Naprosto nemamo faunu za takav novi tip staništa” – upozorava dr. Dušan Jelić, ihtiolog iz Državnog zavoda za zaštitu prirode.

Velika pogreška

“A na sve smo ih na vrijeme upozoravali. Što sada? Osim rušenja, blaži način je radizajn elektrane, ali to znači manju proizvodnju struje i neisplativost, iako je neisplativa i ovako, kada radi punim kapacitetom” – kaže nam Irma Popović Dujmović, voditeljica projekata WWF Adrije, svjetske organizacije za zaštitu prirode.

Pročelnik županijskog Odjela za prostorno planiranje Marinko Maradin, kojem je posao izdavanje dozvola za gradnju ovakvih projekata, iako objektivno s Leščem nema nikakve veze, slaže se da je ono bila velika pogreška.

“Zadaća brane je da zaustavi vodu i potom je propušta vršno, došli su tamo na količinu vode od 120 kubika po sekundi, a korito to realno ne može progutati. Moramo biti realni i reći da je Lešće način razmišljanja otprije 30 godina, tada su bili drukčiji modeli zaštite okoliša, recimo samo da je u tadašnjoj studiji pisalo da će brana uljepšati kanjon Dobre jer je to jedan fini inženjerski projekt, a danas je to smiješno. Na temelju toga je izdana građevinska dozvola i krenulo se u projekt. Je li se moglo na išta utjecati? Nemoguće, to bi bilo zadiranje u temelj demokracije, u zakonitost. Imali su sve važeće dozvole. Ja prvi nisam sretan kako je ispalo, iako nisam za to kriv niti sam u tome sudjelovao, ali iz ove kože se ne može, imamo to kao fakt” – kaže pročelnik Maradin.

Smatra da bi država trebala u novu generaciju prostornih planova ubaciti sanaciju kanjona Dobre, odnosno vraćanja u prvobitno, on naglašava – zatečeno stanje. Jedan od načina je žrtvovanje nekoliko nizvodnih kilometara od brane, gdje bi se gradila nova, mala elektrana,

koja bi skupljala i amortizirala tu divlju vodu iz Lešća.

“Ili da se sruši kompletno Lešće, nekim novcem koji bi se osigurao iz Europske unije” – kaže županijski pročelnik Maradin za prvu i jedinu veliku hidroelektranu sagrađenu u neovisnoj Hrvatskoj.

Plan za gradnju

U tom slučaju netko će morati obešteti investitora jer je on sve radio po zakonu. Jedino tako investitori i mogu do realizacije izvesti projekt hidrocentrala. Novo Lešće se ne može dogoditi jer je još prije 15 godina Karlovačka županija eliminirala mogućnost da se na četiri rijeke sagradi 20 sličnih velikih elektrana, koju je naslijedila u planovima iz bivše države. Ipak, 2008. godine usvojen je plan za gradnju manjih hidrocentrala koje predviđaju pregrađivanje rijeka branama.

Urbanist Maradin smatra da je nepošteno stavljati u isti kontekst velike elektrane s malim protočnima, kojima se nikako ne pregrađuju rijeke niti se intervenira u slapišta. Otkrio je da aktualni Prostorni plan predviđa gradnju mini hidroelektrane na svakom slapu Mrežnice i Korane, i to na svakoj strani slapa.

“U teoriji je tako nešto moguće, u praksi nije vjerojatno. Mrežnicu želimo zaštititi, ne prati nas državna razina jer trenutno ima druge prioritete, ali to je samo pitanje vremena. Riječ je o lokacijama na kojima su nekada bile mlinice, a utjecaj mlinica nije takav da bi se oštetio slap. Nije to priča u kojoj bi se našao veliki investitor, to je njima presitno, već je to prvenstveno za vlasnike zemljišta, odnosno za lokalne zajednice. Njihov doprinos ukupnoj ekromreži nije uopće bitan, bitno je da se ona stabilizira, dobivate više malih izvora, umjesto da ste vezani uz jedan veliki. Sve je na investitoru, ako proizvede dva kilovata, na njemu je hoće li ih prodati HEP-u ili će ih ostaviti svojem kućanstvu. Ne vidim tu nikakvu štetu.

Mlinice su na tim mjestima bile dugi niz godina, postojeći su kanali koji su dovodili vodu do mlinskih kola, ljudi su od toga živjeli, zašto ne bi i njihovi potomci, oni sada neće mljeti brašno, već proizvoditi struju, koja je razlika?” – kaže Maradin – zaključujući kako uopće nije bitna fizička obnova mlinica na tim lokacijama, ali je poželjna zbog turizma.

Slaže se da postoji mogućnost da investitor pokuša dići snagu mlinice pa pušta više vode, jer je to njemu direktno veća materijalna korist, no zato postoji postupak i državna tijela, Državni zavod za zaštitu prirode, lokalna zajednica i udruge.

A drugama se i od pomisli na ovakvu ideju diže kosa na glavi.

“To su floskule. To što je oni nazivaju malom elektranom trebalo bi implicirati da su i njezini učinci mali. Eklatantno se laže u tim studijama utjecaja na okoliš. Evo primjera elektrane

Ilovac na Kupi, bilo je govoreno da će brana dignuti vodotok maksimalno 30 centimetara, a digla ga je metar i pol te pritom potopila četiri slapa “- kaže Denis Frančišković.

“ Svaki investitor radi svoju studiju, a nitko živ ne zna kakav bi bio kumulativan utjecaj ako bi nastao takav park elektrana. Kako bismo to znali kada ne znamo ni za jednu rijeku kakav joj je hidropotencijal. Zato smo protiv svake nove studije dok se sustav ne dovede u red” - kaže Irma Popović Dujmović.

Frančišković dodaje da je “cijela priča luda, nema joj kraja, a sve zbog lokalnih kauboja koji privlače investitora”. Dušan Jelić smatra da su to “lobiji koji imaju novca i ako treba, primirit će se godinu, dvije, u međuvremenu obraditi ljude, dovesti eksperte pa ponovo krenuti”.

Žestoka borba

“Njima su najzanimljiviji gornji tokovi rijeka, kanjoni u kojima rijeka ima prirodni pad, ali na tim lokacijama nema infrastrukture pa dolazimo do nevjerojatnih situacija. Primjerice, u Primišlju imamo slučaj da donesu zaključak da je prihvatljiva gradnja, a nema se gdje priključiti na mrežu. I onda će im država graditi našim novcem trafostanicu?” - čudi se Denis Frančišković najavljujući žestoku borbu protiv investitora.

“Moramo, nemamo izbora kada vidimo kako su smiješno pisane te njihove studije i stručne podloge pa nastojimo da ne ide dalje od studije. Ako prođe projekt, ostaju nam tužbe. Meritorno dokazivanje na sudu ne prolazi iz niza razloga, od toga da je to sucu teško shvatiti, trebali bi angažirati vještake itd., pa guramo proceduralne stvari, tako ih najbolje rušimo” - kaže ekolog Frančišković, dodajući da to u konačnici ne koristi nikome, Ministarstvu zaštite okoliša koje je zatrpáno, investitoru koji je od svega lud, a ni njima samima jer se ne mogu posvetiti drugim aktivnostima zaštite prirode.

Propast dobrih ideja

No, ovakvi stavovi izluđuju i pročelnika Maradina.

“Žao mi je što dobre ideje i namjere da se ljude koji žele aktivirati nešto lokalno, da on ima neku gospodarsku osnovu pretvara u neprijatelje prostora, a oni zapravo čuvaju obale od zaraštanja. Lokalno stanovništvo treba ostati, treba im se dati prilika da se stvari pokrenu. I postoji interes ljudi, ali ih ovakve inicijative tjeraju. Kao da nije dovoljan komplicirani postupak ishodaženja dozvola kojih ima 66 jer se mora raditi jako puno po pitanju zaštite prirode, a dobrim dijelom i poslove koje bi trebala odraditi država. Imam primjer investitora koji je na slapu imao četiri mlinska kola i imao je namjeru osposobiti elektranu od 150

kilovata. Kada ga opteretite zaštitama koje u osnovi nisu bitne jer ne gradite ništa osim što prilagodite postojeće korito turbinama, on se okrenuo i odustao od svega “- priča Maradin. Kaže da se ne razmimoilazi toliko u razmišljanju s ekološkim udrugama jer jako pazi na zakonitost postupaka, ali bi volio da, prije “nego što dignu dreku”, iskoriste neke mogućnosti koje im pruža zakon i informiraju se. Zamjera im, primjerice, što se nisu javili službama, a organizirali su rafting sa 200 čamaca kako bi upozorili na moguće gradnje hidrocentrala. “Ne možeš štititi Mrežnicu i pozvati 500 ljudi da voze rafting. To nije ilegalno, ali je štetno za sedrene slapove. Oni bi to trebali znati “- kaže Maradin.

U fokusu javnosti posljednjih mjeseci je gradnja 250 kilovatne mini elektrane Dabrova Dolina u Tržiću Tounjskom na Mrežnici. S jedne strane ekološke udruge optužuju da je prilikom gradnje devastiran sedreni slap, a s druge Maradin brani investitora Kelemen Energiju tvrdeći da je sve učinjeno legalno. U javnost su procurile fotografije betonskih kanala koji smjeravaju vodu prema turbinama, što je izazvalo zgražanje dijela javnosti toliko da su čak počeli prijetiti vlasnicima “dizanjem u zrak”. Je li ondje napravljen atak na prirodu, kako tvrde ekološke udruge, odnosno je li baš sve uređeno po zakonu? Odgovor na oba pitanja je isti – da, uvjerali smo se na mjestu događaja.

Šušnjarov slap, sa svojih 13 metara, najveći od 93 mrežnička slapova, je netaknut, ali betonski kanali i čelične hidraulične ustave su šaka u oko netaknutoj prirodi, to je činjenica, iako se ne može sporiti da je investitor uložio maksimalan trud da se sve stopi s okolišem. Slap je suh u ljetnim mjesecima, zbog hidrocentrale će se sušni period vjerojatno produljiti, pitanje je kako će to utjecati na sedru koja se tu taložila tisućama godinama. Zbog toga se može razumjeti bijes ljubitelja prirode. No, nimalo manje očajan nije investitor, pričali smo s Miljenkom Komesom, prokuristom poduzeća.

“ Imamo svojih 15 hektara zemljišta, od toga 700 metara obale. Uredili smo privatni pristupni put, sredili obale, investirali vlastitih milijun i pol eura, bez eura poticaja i povrata, sve odradili kroz pet godina dugu investiciju. Da bismo uopće došli tamo, sa svojim dečkima iz Tigrova sam sve to razminirao, i sam sam invalid Domovinskog rata, da bi nas na kraju proglasili maltene državnim neprijateljima. Slap nismo taknuli, sve što je rađeno, rađeno je na našoj zemlji, tamo kuda je voda dolazila do mlinice i prije. Odustali smo od Končareva pogona i uzeli skuplju centralu, ta ne ispušta ulje, ne zagađuje prirodu nikako. Istovremeno nas je pročešljalo stotinu inspekcija, nemaju što raditi jer sam prije dovodio stručnjake i molio ih da me upoznaju sa svom regulativom, doslovno sam im govorio: pomozite mi da se sve to maksimalno zaštitim” – priča nam razočarani Komes, dodajući da je zbog aktivnosti ekoloških udruga njihovo poduzeće i imovina pod stalnim prijetnjama.

“ Morat ćemo se zaštititi, uvest ćemo videonadzor i prijavljivat ćemo svakog organizatora

raftinga jer to rade nelegalno i uništavaju slap.”

“Ne znam kome je to u interesu, možda torbarima koji su nam nedavno nudili 15.000 eura za sve ovo? A i kome je u interesu da obale ostanu neuređene i minirane, to ne bi trebalo biti u interesu pravim ljubiteljima prirode, među kojima sam i sam kao dugogodišnji ribič” - kaže Komes.

U HEP-u naglašavaju nesporne činjenice da su sve izgradili u skladu s važećim dozvolama, a onda priznaju da su “izmijenjene prilike vodnog režima u koritu rijeke Dobre nizvodno od hidroelektrane pridonijele intenzivnijoj eroziji obala”.

Nadoknada štete

“Način rada hidroelektrane i količina ispuštene vode nizvodno ne mogu se mijenjati, ali se može izvesti dodatna zaštita obala ili predvidjeti izrada zaštitnih građevina i, konačno, izvesti sanacija do sada uočenih oštećenja ili po potrebi izvršiti otkup, odnosno nadoknaditi štetu vlasnicima priobalnog zemljišta” - kažu nam iz HEP-a pa dodaju da su od 2012. godine imali brojne aktivnosti sanacije: nasipali su niže dijelove lokalnih cesta iz poplavne zone, avionski su snimili korito kod malih voda, ali i kod protoka do 120 kubika vode po sekundi, postavili su ploče upozorenja na povećani protok te izradili tehničku dokumentaciju o utjecaju rada Lešća s prijedlozima za smanjenje šteta i uklanjanja posljedica, sklopili su sporazum s HEP Proizvodnjom i Hrvatskim vodama o zaštiti tog područja, uklanjali su naplavine, sanirali obalu u Donjem Zadobanju, izradili dokumentaciju za sanacijske radove najkritičnijih lokacija, a sklopili su i jednu izvansudsku nagodbu za naknadu štete. Dugoročno rješenje vide u višegodišnjim programima sanacije.

Izvor: jutarnji.hr